

PROF. DR. SELİM ÇETİNER

Sabancı Üniversitesi
selim.cetiner@tematik.com.tr

Organığime dokunma

Organik ürünlere artan talep üretici ve tüketici açısından farklı sonuçlar doğuruyor. Yeterli miktarda yapılmayan üretim sahteciliğe yol açarak tüketicinin güvenli gıdaya erişimini engelliyor. Yapılması gereken ise daha sıkı kontrol ve üretici dostu yönetmelikler.

Ocak ayındaki yazımda “Özetle, bugün büyük şehirlerde oturanların şu veya bu nedenle organik ya da doğal ürünlere duymuş oldukları özlem ve bunun yarattığı talep, bazı girişimci ruhların, oluşan bu pazar talebine yönelik “organik” ya da “doğal” ürün markalarını akıllıca kullanmalarına yol açtı. Yani organik ürünler ne gerçek anlamda doğal, ne de hiçbir kimyasal girdi kullanılmadan üretilmiş ürünlerdir. Organik ürünler, tüm dünyada kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş bir dizi kimyasalın kullanımıyla ve belli standartlara göre üretilmiş ürünlerdir.”

Bu yazıyla ilgili olarak organik üretimle uğraşan sevdiğim bir arkadaşımın sitem dolu bir mesaj aldım; özetle “...eksiklik ve yanlışlıklar var. Bakır mesela ağır metal, sınırsız kullanmıyoruz, yönetmeliğe göre her yıl belli miktarlarda kullanımına izin var.” En güzeli de “...senin arkanda seni destekleyen büyük şirketler var. Ama organığın reklamı yok. Bizler gönüllüüz” diyerek devam ediyor. Bu mesajı atan arkadaşımın ricam olacak: Arkamdaki büyük şirketleri açıklasa da gidip onlardan biraz destek alsam... Merak etmeyin; aldığım desteği burada açıklamaya söz veriyorum.

Organik üretim hızla büyüyor

Şimdi konumuza dönüp, Türkiye ve dünyadan örneklerle, organik ürünlerin nasıl markalaştığını ve hızla sizin düşlerinizdeki doğal ürünlerden nasıl uzaklaşıp neoempyalizmin sömürü aracı haline geldiğini ve organik adı altında yürütülen sahtecilik girişimlerini anlatmaya çalışacağım.

Türkiye’deki organik üretim değerlerine baktığımızda, bu sektörün dünyanın çoğu ülkesinde olduğu gibi son 20 yılda gerçekten oldukça hızlı büyüdüğünü kolayca görebiliyoruz. Yalnız burada birkaç saptama yaparak konuyu biraz açmakta yarar var. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM) organik

üretim verilerine göre 2002 yılında 12 bin 428 olan üretici sayısı 2011 yılında 42 bin 460’a yükselmiş; ürün sayısı da 150’den 225’e çıkmış. Halen 769 şirket, çoğu yabancı 32 Kontrol ve Sertifikasyon kuruluşu var. Ürünlerin bir kısmı doğadan toplanan defne yaprağı, kekik, adaçayı gibi bitkiler, önemli bir kısmı da kuru üzüm, incir ve kayısı gibi klasik tarım ürünleri. İstatistiklere göre Türkiye’de üretilen organik ürünlerin yüzde 98’i çeşitli Avrupa ülkelerine ihraç ediliyor. İhracat değeri ise 2014’te toplam 350-400 milyon dolar civarında. Evet, üretici bir miktar fazla gelir elde ediyor ama yine her şeyde olduğu gibi asıl parayı ticaretle uğraşanlar kazanıyor. Farklı bir sömürü düzeni; neoempyalizm.

İngiltere’deki organik üreticiler

İngiltere’nin tüketim rakamlarında ise son yıllarda yaklaşık yüzde 10 düşüş var; organik ekim alanları da 2009 yılından bu yana yüzde 20 düştü. İngiltere’deki en büyük organik kuruluş olan Soil Association sözcüsü Lord Melchett bunu ekonomik krize bağlasa da, analistler bunu pek doğrulamıyor. Anketler tüketicilerin organik ürünlerde ödediklerinin karşılığını alamadığını gösteriyor.

Hazır İngiltere demişken, burada “gönüllü” organikçilere birkaç örnek verelim: Lord Melchett, Soil Association’ın en etkili ve ateşli sözcülerinden; kendisi aslında ICI, yani Imperial Chemical Industries isimli, zamanın en büyük kimyasal şirketinin varisi. Son zamanlarda hidayete erip organığe dönüyor. Geçtiğimiz yüzyıl ortalarına kadar dünyanın en büyük emperyalist gücü Birleşik Krallık’ın veliath prensi Charles ise “Dükün Orijinalleri” isimli organik markası ile İngiltere’nin en büyük organik üreticilerinden birisi. Arazilerinde organik üretimi sürdürebilmek için devletten her yıl 300 bin pound (yaklaşık 450 bin TL) destek alıyor. Tabii bunlar da, firmasının organik ticaretine yeterli olmadığı için, İngiltere’nin dünyanın her yanındaki eski sömürgelerinden gelen organik ürünleri de pazarlıyor.

Organikte de sahtecilik var

Örnekleri artırmak mümkün ama burada başka bir konuya geçelim. Talep bu kadar fazla, arz ise doğal nedenlerle kısıtlı olduğu için kapitalist sistemlerdeki girişimci ruh ve çözüm üretme de hemen devreye giriyor. Örneğin, bizim o pek organik meraklısı basın yayın organlarımızın hiçbirinde, 22 Eylül 2009

Türkiye’nin ya da dünyanın herhangi bir gelişmekte olan ülkesindeki yoksul üreticilerin alın teri ve emeği organik ürünler, bir grup tarafından “sözleşmeli üretim” adı altında toplanıp büyük kâr marjlarıyla alım gücü yüksek mutlu azınlığa ulaştırılıyor.

tarihli, bazı İngiliz gazetelerinde çıkan haber yer bulmadı. Habere göre, organik ürünlerde sahtecilik yapan ONE (Organic-Natural-Ethical=Organik-Doğal-Etik) şirketi beş yıl boyunca “organik olmayan bir kısım ürünü organik diye” sattığı için, şirketin müdürü hapis cezası olarak ticaretten men edildi ve diğer bazı çalışanları da çeşitli para cezalarına çarptırıldı. Keza, ABD’nin organik üretimin yaygın olduğu Kaliforniya eyaletinde, organik olmayan gübreleri kimyasal gübre katarak organik gübre diye satan “Port Organic Products” şirketi sahibi bundan birkaç yıl önce 28 iddiadan yargılanarak hüküm giydi. Yine Kaliforniya’da “California Liquid Fertilizer” şirketi sahibi önceki yıl benzer suçlamalarla yakalanarak tutuklandı.

Buna benzer “organik” suçlar, yani organikteki sahtecilik olayları ABD ve Avrupa’da sık sık haberlere düşüyor; bizim yetkililer ise bunu ya görmüyor ya da olmayan GDO’ların peşinde koşmaktan organikteki taşış olaylarını görmek istemiyor. Ülkemizde gıda üretiminde her türlü “taşış” yani hile sıkça gündeme geliyor. Ancak organik ürünlerin dokunulmazlığı olduğundan bunlarla ilgili denetimler varsa da çok zayıf. Zaten, Organik Tarım Kanunu ile ilgili yönetmelik de organikteki sertifikalı üretim sürecinin önemli bir kısmını, yetkilendirmiş olduğu çoğu yabancı toplam 32 “Kontrol ve Sertifikasyon” şirketine devretmiş bulunuyor. Dolayısı ile “Organik Sertifikası” ücreti karşılığında bu şirketler tarafından veriliyor. Organik üreticilerinin en büyük şikâyeti ise yüksek sertifikasyon ücretleri.

Organik üreticisi yoksul, tüketicisi zengin

Burada nispeten içimize su serpen bir husus var. Yetkililerin beyanına göre, Türkiye’de üretilen organik ürünlerin neredeyse yüzde 98’i Avrupa’ya ihraç ediliyor. Bu ihracattan da son verilere göre yılda 37 milyon dolar gelir elde ediyoruz. Bu da dünya organik pazarının yüzde 1,5’ine tekabül ediyor. Ben oldum olası bu rakamları/istatistikleri kullanmaktan pek hoşlanmam; ancak, görünen o ki

dünyayı kurtarmaya aday bir üretim modeli olarak sürülen organik üretim öyle abartılacak boyutlarda değil.

Ne var ki, dikkatinizi çekmek istediğim husus bu ürünlerin klasik ürünlere göre 2-5 kat arası daha pahalı olması ve dolayısı ile sadece toplumun alım gücü yüksek bir kesimine hitap etmesi. Yazı içerisinde farklı şekillerde dile getirildiği üzere bu ürünler genelde ABD ve Avrupa’da, bizde ise İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşayan küçük bir grubun ancak erişebildiği ürünler. Yani, Türkiye’nin ya da dünyanın herhangi bir gelişmekte olan ülkesindeki yoksul üreticilerin alın teri ve emeği organik ürünler, bir grup tarafından “sözleşmeli üretim” adı altında toplanıp büyük kâr marjlarıyla alım gücü yüksek mutlu azınlığa ulaştırılıyor.

Organikle ilgili önceki yazımda da belirtmeye çalıştığım üzere, aslında organik ürünler tüm dünyada belirli standartlara göre organik ya da inorganik çeşitli kimyasalların da kullanımıyla üretilen, ancak klasik ürünlere göre çok daha kısıtlı miktarlarda üretilen ürünler. Gerek üretim maliyetlerinin yüksekliği ve gerekse verimlerinin genelde yüzde 30 civarında düşük olması bu ürünlerin klasik eşdeğerlerine göre 2-5 kat daha fazla fiyatla satılmasına neden oluyor. Bu da bu ürünleri üretenler dâhil, organik ürünlere ancak toplumun yüksek gelir seviyesine sahip ülkeler ya da kişiler tarafından erişimine olanak sağlıyor.

İşin endişe verici tarafı ise yüksek gelir grubundaki organik ürün talebini karşılayacak miktarda yerel ürün bulunamaması, hem bunlar üzerinde uluslararası ticareti arttırıyor hem de çeşitli yöntemlerle taşış olaylarını teşvik ediyor. Bu itibarla, ABD ve AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de hem Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın ilgili kuruluşlarının hem de ORGÜDER şemsiyesi altında örgütlenmiş olan ciddi organik ürün firmalarının işbirliği içerisinde hareket ederek, “organik” adı altında pazarlanan ürünleri standartlara uyum için yakından izlemeleri gerekiyor. Bu hem haksız rekabeti önleyecek hem de halkın güvenli gıdaya erişimine katkıda bulunacaktır. ■

